

ROND DE SCHUTSBOOM

jaargang 13

nummer 1

1993

STICHTING HEEMKUNDIGE KRING

'DE VYER HEERTGANGHEN'

Doelstelling volgens de statuten:

De Stichting heeft ten doel de bevordering der studie van de heemkunde in de ruimste zin, in het bijzonder door:

- a. de bevordering der studie van de heemkunde in de lokale en regionale aspecten van archeologie, geologie, toponymie, flora, fauna, architectuur, historie, folklore, sociale geografie en taalgebruik;
- b. het aanwenden of doen aanwenden van de door deze studie verworven kennis ten bate van het lokale en regionale leefmilieu door het verrichten van relevante activiteiten;
- c. het in stand houden van een streekmuseum, heemerf 'De Schutsboom'.

Lidmaatschap en abonnementen:

Leden van de Heemkundige Kring ontvangen het periodiek 'Rond de Schutsboom' gratis. Losse nummers f 3,50.

Lidmaatschap Heemkundige Kring f 20,-- per jaar.

Gezinsleden f 6,50 per jaar.

Leden buiten Goirle f 25,--

Bankrekening: Rabo-Goirle, nr.: 11.68.97.597

Toegang tot de lezingen voor leden gratis.

Openstelling:

Heemerf en museum "De Schutsboom":

van april t/m oktober elke zondag;

van november t/m maart, elke 1e zondag van de maand.

Openingstijd van 15.00 tot 17.00 uur.

Voor groepen: op aanvraag bij het secretariaat.

Het archief: elke zaterdag van 10.00 tot 12.00.

Adressen:

Heemerf De Schutsboom: Nieuwe Rielseweg 41-43,
5051 PD GOIRLE. Tel. 013 - 34.89.72

secretariaat: Nieuwe Rielseweg 41-43, 5051 PD GOIRLE,
secretaris (prive) tel. 013-346622

redactie: Venneweg 11, 5051 BN GOIRLE. tel. 013-342182

**HET VERSCHIJNEN VAN DIT PERIODIEK WERD MEDE MOGELIJK
DOOR DE FINANCIËLE BIJDRAGE VAN:**

Party centrum Benelux,
Dorpsstraat 1, 5051 CH GOIRLE. tel. 34.22.72

van Berkel B.V. loodgieterswerken en foliedaksystemen,
Edisonlaan 19, 5051 DS GOIRLE. tel. 34.24.45

van Beurden meubelmakerij,
Weverstraat 3-4, 5051 HZ GOIRLE. tel. 34.25.24

Bloemsierkunst "Abcoven",
Abcovenseweg 23, 5051 PT GOIRLE. tel. 34.13.88

John Boxtel, sculptor,
RR 3 Gananoque, Ontario Canada, K7 G2 V5

Garage Jac. de Brouwer,
Hoge Wal 1, 5051 PX GOIRLE. tel. 43.09.35

**Assurantien Burgers en van Esch, voor verzekeringen,
hypotheken, financieringen, woningbemiddeling,
Tilburgseweg 1, 5051 AA GOIRLE. tel. 34.21.29**

**"De Druiventros" Fam. J. v.d. Velden - van Hoek,
Weth.v.Besouwstraat 2, 5051 SE GOIRLE. tel.34.14.60**

C. Hermans,
v. Haestrechtstraat 16, 5051 VD GOIRLE.

Keurslagerij Kees van Hest,
Tilburgseweg 81, 5051 AB GOIRLE. tel. 34.13.89

Juwelier & Edelsmid Paul Hoogendoorn,
Tilburgseweg 41, 5051 AA GOIRLE. tel. 34.54.73

ROND DE SCHUTSBOOM

STICHTING HEEMKUNDIGE KRING
„DE VYER HEERTGANGHEN”
GOIRLE

Periodiek van de:

Secretariaat: Nieuwe Rielseweg 41-43
5051 PD Goirle, tel 013-34 89 72

Redactie: Venneweg 11, 5051 BN Goirle,
tel 013-34 21 82

Jaargang 13

nr 1

april 1993

- Een eeuw Goirle 1870-1970,
door Jef van Gils; 2
- Blauwververs te Goirle,
door Cees Robben; 5
- Gelicht uit oude archieven:
Schenking van de grond tweede schuurkerk
in Goirle; 19
- Toponiemen (vervolg nr 3-1992)
door Joseph Wijdemans; 23
- Adriaan van der Willigen, drossaard
in Tilburg en Goirle 1795-1802,
door Ad Houtepen 30

EEN EEUW GOIRLE 1870 - 1970

Op het boek "Een eeuw Goirle 1870 - 1970" zijn veel reakties ontvangen. waarvoor hartelijk dank. Sommige reakties betroffen korrektes of aanvullingen en ook deze zijn natuurlijk in dank aanvaard. omdat ze het boek alleen maar completer en waardevoller maken.

Deze opmerkingen worden hieronder vermeld en kunnen als errata bij het boek worden gevoegd.

Blz. 12 foto gouden bruiloft De Volder. Deze foto werd niet genomen voor de garage van de familie Peijnenborg, maar voor de garage van buurman Jan Baptist Rens

Blz. 23 familie Stads. Het kind in het midden is het Weense meisje Käthe. dat na de Eerste Wereldoorlog een tijdje werd opgenomen door de familie om aan te sterken.

Blz. 68 de Leeuwenhoeve Voor de poort staan links Anna Maria de Brouwer-van Roessel en haar dochter Greta Willemse-de Brouwer. Rechts tegen de poort staat haar dochter Truda Brock-de Brouwer. De man geheel rechts is niet Wout Deliën maar Ben de Visscher.

Blz. 71 familie Van Puijenbroek. De twee jongens op deze foto zijn van links naar rechts Frans en Piet van Puijenbroek.

Blz. 73 familie bij priesterwijding Piet Moonen. De onbekende staande rechts - naast de drie vrouwen met poffer - is Graartje Vissers, die getrouwd was met Jet Moonen. Hij werd geboren te Tilburg in 1900 en overleed aldaar 20 februari 1945

Blz. 74 Goirlese boerinnen. De onbekende staande rechts is een zekere Miet, die dienstbode was bij Van Sonsbeeck. De vrouw zittend precies in het midden is niet Miet Jonkers-Brock, maar Jana van Gestel-Kouwenberg, de

dochter van molenaar Kouwenberg.

Blz 114 Op de foto onderaan zit naast veldwachter Jansen niet zijn vrouw, maar zijn zus. Zijn vrouw lag op dat ogenblik in het kraambed en vandaar staat ook Marie van Boxtel op deze foto. Verder staande tweede van links Van Broekhoven

Blz 124 personeel St Jozefschool Deze foto werd genomen bij de dames Stads. waarbij werd opgemerkt dat alleen Jans Stads onderwijzeres was.

Blz 127 foto onderaan De onbekende links op deze foto is Ad van Oers die woonde op de Tilburgseweg.

Blz 128 foto E H B O Op deze foto staan ook vierde van rechts Jan Koolen (1899-1971). staande geheel links Kees Mutsaers (1905-1992) en derde van links Wassing

Blz 149 foto een dagje naar Scheveningen is omgekeerd afgebeeld; de namen van de personen op deze foto dus niet lezen van links naar rechts, maar van rechts naar links

Blz 172 foto bovenaan De man met muts staande voor de praalwagen is Jan van Rijthoven. die knecht was op de Leeuwenhoeve De ruiters op de middelste foto zijn v l n r Piet Vermeer. Kees v d Broek. Toon de Brouwer en Janus Brock

Blz 158 middelste foto St Jorisgilde Op de eerste rij van links naar rechts: de standaardrijder is P A de Brouwer, rechts van hem Jan van den Broek Geheel rechts staat niet Piet. maar Door Brock, Piet Brock staat op de achterste rij links De onbekende achter pastoor Van Riel is Wim van den Hout.

Blz 160 onderste foto De vrouw ongeveer in het midden met witte schort is Door Houtepen-Jansen (1867-1931). rechts van haar. haar zoon Willem Houtepen (1896-1966)

Blz 174 koor Maria Boodschap De onbekende rechts van Jan van den Hout is Henk van Vugt; de onbekende rechts

van Jan Mes is Aloys Houtepen (1927-1961)

Blz 176 foto bewoners van de Bergstraat. De man geheel rechts is niet Peerke maar Johannes Petrus (Jan) van Rijsewijk (1881-1956)

Blz 188 stoet priesterwijding W v.d Zande. De begeleidsters van de bruidjes zijn vooraan links To Robben, rechts Anneke Slangen-van den Berg en achter haar Dien de Volder.

Jef van Gils

**BLAUWVERVERS TE GOIRLE: ABRAHAM LODEWIJCK VAN WEESP
LAMBERT AERTSSOON VAN GEFFEN
DIONYSIUS MAARTEN MUTSAERTS
JACOBUS VAN ESCH.**

door C Robben

H W. Janson vermeldt in zijn Bijdrage tot de Geschiedenis van Goirle enige bijzonderheden betreffende de blauwververij in Goirle. Het zijn enige algemeenheden. o a dat de N V Stoomweverij Van Besouw in 1818 Blauwe Baai leverde. Op blz 105 vermeldt hij het bestaan van een fabrieksboek daterende uit 1844 van de firma W van Enschoot en Zonen, waarin zich een recept bevindt voor het blauwverven van linnen en katoen, waaruit men kan afleiden dat de firma toen reeds over een blauw-ververij beschikte.

Onder de artikelen die de heer Corn Pijnenburg fabriceerde behoort ook het blauw linnen, welk fabrikaat zij laten verven in de blauwververij van de Firma Thijs de Beer te Tilburg.

Toen ik mijn Goirlese blauwververs aan de vergetelheid ontrukte, schoot mij het woord "Gools Blauw" te binnen. Uit mijn jeugd herinnerde ik me deze stof: opvallend lichtblauw een graag gekocht van de rondtrekkende "lappeman".

Goirle genoot rond de jaren 1900 een reputatie voor dit deugdelijk produkt uit de textielnijverheid. Zo men mij vertelde was het een pracht-kwaliteit keper, vervaardigd in de textielfabrieken van Van Puijenbroek: aanvankelijk dienend tot vervaardiging van de werkkieel, die in de volksmond gesepareerd werd in de "open-kiel" en de "toe-kiel".

Onder de eerste produkten die de heer H van Puijenbroek, oprichter van de fabriek, produceerde, wordt genoemd het blauwe linnen. Dit blauwe linnen werd tijdelijk bij

een Tilburgse firma geverfd. totdat men de beschikking kreeg over een blauwververij op Broekhoven (Tilburg)

Het bevreemde mij. dat bij navraag bleek dat meerdere Goirlelieden het begrip "Gools blauw" als zodanig niet kenden en het de moeite niet waard vonden daarover zo'n drukte te maken Dit mag echter geen beletsel zijn om toch maar weer eens in de pen te klimmen, mijn gegevens betreffende deze materie te ordenen en te rangschikken. want de blauwververij is een brokje Goirlese geschiedenis waarover nog weinig is geschreven Trouwens. de blauwververij vóór 1700 is tot dusverre - ook bij de regionale geschiedschrijvers - nog nooit aan haar trekken gekomen

Dr V A M Beermann schrijft in Stad en Meijerij van 's-Hertogenbosch van 1629-1648 blz 244: "De ontwikkeling der Meijerrijsche Textielnijverheid nam vooral in de zeventiende eeuw groote afmetingen aan Anderen. met meer kennis van zaken hebben reeds opkomst en ontplooiing van deze voor het platteland zoo betekenisvolle nijverheid geschetst Ons blijft echter de taak over om te trachten omtrent eenige ongenoegzaam bestudeerde punten opheldering te verschaffen Zoo werd er weinig aandacht geschonken aan de lakenververij in de Meijerij Toch schijnen er in het laatst der zestiende en het begin der zeventiende eeuw zooveel "Verwerije" op het platteland opgericht te zijn, dat 's-Hertogenbosch het noodig achtte bij de reductie de opheffing daarvan te bedingen" (Art 13 capitulatie-verdrag)

Bovengenoemde dr Beermann schrijft in zijn tweede deel "Stad en Meijerij van 's-Hertogenbosch van 1648-1672 blz 165: "In de geheele Meijerij was Tilburg vrijwel de eenige plaats die nog verfd. Daar vroegen in 1651 zekere Lambert Aertss van Geffen en D Mertens verlof aan de Raad van State. om met uitsluiting van alle anderen in bovengenoemde plaats een ververij te mogen oprichten Het is ons niet bekend, of deze inderdaad tot stand kwam. doch wel treffen wij een zevental jaren

later Deonijs Marten Mutsaerts (dezelfde als D Mertens?)
aan als "Laeckencooper ende verwer"
Maar dit is dan ook alles wat Dr V A M. Beermann
over de blauwververs vermeldt

Wij beschikken nu over meer gegevens en de totstand-
koming van een ververij te Tilburg wordt reeds gemeld
in 1625

Een aantal Tilburgers met name Jan Peeter Janssen.
Jan Nicolaes Jan Leyten, Adriaen Kortiaenszoon van
Bardwijck. Willem Gerit Geritssoon. Joris Joachims
Verschueren. Hendrick Jansson van Pelt. Jan Hendrick
Berys van Oirle. Matijs Jacob Toten, Cornelis Janssoon
van de Merenberch. Hendrick Jan Cornelis Danielssoon.
Nicolaes Adriaenssoon van Oeckel. Gerard Lenartssoon de
Raaymaker Jan Berys van Oirle en Adriaen Jan Gerit
Emmen - allen "Laeckencopers van hun ambacht" -
richtten gezamenlijk een ververij op.

Zij hebben in s-Hertogenbosch een vakman gezocht en
gevonden in de zoon van Melchior Doncquers, die zich
bereid verklaarde om de leiding van de ververij i.o op
zich te nemen Hoofd voor hoofd staan de oprichters
borg voor eventuele verliezen en zij verplichten zich
al hun lakens in de Tilburgse ververij te laten verven
(TR 352-1625-22v)

Of deze ververij ook werkelijk op gang is gekomen weet
ik niet.

In 1626 komt men in Tilburg wederom tot de oprichting
van een ververij De initiatiefnemers zijn nu Huybert
Aertss Seijfmans. verver van beroep, en mr Peeter
Verschueren. chirurgijn

"Dats te weten alsoe die voorschreven Mr Peeters tot
oprichtinghe der voirschreven ververije in gereede gelde
heeft gefurneert ende aen gelt de somme van achtien
hondert dertich Carolus gulden eenen stuiver ende twee
oort. ende dat deselve daerenboven noch borghen is ge-
bleven aen Adriaen Henrickss van Sutphen tot 's-Herto-
genbosch van de seuventhien hondert dertig gulden ende

stuivers. ende alnoch aen Joris Verheyen oyck tot 's-Hertogenbosch een hondert Carolus guldens ter saecke van seker speciën totte voirs, verwerije geemployeert ende welcke twee leste partijen oyck ten laste des voirschreven Mr Peeters staen te betalen maeckende alsoe 't gene die voirschreven Mr Peeters Verschueren soe heeft gedebourseert al 't gene voirts ter sijnen laste staet te voldoen de somme van twee duysent ses en twintich Carolus guldens twee stuivers ende twee oirt"

Huybert Aertss Seyfmans, de man die octrooi tot verven heeft aangevraagd en verkregen, verplicht zich de bovengenoemde som binnen een maand aan Verschueren te voldoen. Voldoet hij aan deze voorwaarde dan is Huybert Aertss de enige eigenaar van de ververij. Blijft Huybert Aertss in gebreke, dan komt de ververij en het octrooi in het bezit van Verschueren of zijn nakomelingen. Uit de inhoud der acte blijkt dat Mr. Peeter Verschueren nog een schuld zal mogen innen die "Laeckencopers uit Tilburg en Baerle hebben ter saecken der verwerije achter staende de somme twee hondert dertich gulden eenen stuiver "

Vóór de oprichting van deze ververij is er dus nog een andere ververij geweest; welke hier wordt bedoeld is mij niet duidelijk (TR 352. 31 December 1626 fol 169v)

Een maand later verkoopt Huybert Aertss zijn partnerschap in de op te richten ververij, de inventaris, alle vorderingen die hij nog heeft; "tsamen met allen rechten hem ennichsints hierin toebehoirt hebbende" aan zijn broer Jacob Aertsssoon. Op zijn beurt doet Jacob Aertsssoon de ververij op dezelfde dag weer van de hand aan Jan Haubracken Henrickssoon (TR 352-1627-185v)

In de jaren 1629 tracht de stad 's-Hertogenbosch te bewerkstelligen dat de ververij, opgericht door Huybert Aertss Seyfmans en Mr Peeter Verschueren, wordt opgedoekt. 's-Hertogenbosch ondervindt te veel concurrentie

van de Tilburgse ververij, en zij maken nu gebruik van art 13 van het Capitulatie-verdrag.

De Tilburgse ververij heeft na een moeilijk begin nu een zeer goede naam. Tilburg en vele omliggende dorpen zijn er mee gebaat en een liquidatie van de ververij zou ook Mr Peeter Verschueren ruineren en de ingezetenen van Tilburg grote schade berokkenen.

Mr Peeter Verschueren verzoekt Schout en Schepenen van de Heerlijkheid Tilburg en Goirle, om zich te richten tot Baron van Grobbendonck - de Heer van de Heerlijkheid - en deze te verzoeken zijn invloed aan te wenden opdat de ververij behouden moge blijven en Mr Peeter Verschueren gehandhaafd blijft. (TR 618-1629-fol 34). Van 1630 - 1650 hebben we geen gegevens betreffende de ververijen.

Abraham Lodewijcx van Weesp - van 1651 - 1659 drossaard van Tilburg - beoefent ook het vak van blauwverver. Hij trouwt in 1630 te 's-Hertogenbosch met Heilwich Arnsts Woutersse van Haubracken en hij overlijdt te Tilburg 11 februari 1660.

Zijn kinderen Maria (gehuwd met Joh Adriaen Alewijns), Siggismondus. Abraham en Helena beoefenen het verven te Breda, waar zij op 18 oktober 1662 "een ververij stal en huysinge verkopen, gelegen achter Mosis, ende in de Caterstraat, genoemd het Land van Belofte" (Tilburg, Nct. 15 folio 78).

Aanvankelijk werkt Abraham Lodewijcx van Weesp voor eigen rekening doch gaat later een compagnonschap aan met Lambert Aertssen van Geffen. Van Geffen neemt de ververij over, zoals blijkt uit de "staet int Corte vanden Schulden overgebracht tot last vanden Sterffhuys van wijlen Lambrecht Aertssen van Geffen", waar men leest dat de overleden Van Geffen nog f 252 10 - schuldig is aan Van Weesp voor de afkoop van de ververij.

De ververij staat in Goirle op d'Abkoven en is aldus

gelegen "tussen de erffenisse oost Willem Moonen,
west Jan Willemsen Veramelsvoirt, zuid de waterlaet
der Leije, noord de gemeene straet!"

De heren Van Wees en Van Geffen betrekken de grond-
stoffen voor hun ververij uit 's-Hertogenbosch van
Jan Baptist Doncquers en van Jacob van Lier "in de
flesch".

In Amsterdam doen zij zaken met Sr. Jean Verhaegh die
zijn goederen verzendt naar Jan Evertsz van Vucht te
's-Hertogenbosch

Het is mij niet bekend welke recepten Van Wees en Van
Geffen gebruiken voor de samenstelling van hun verven.
Wel zijn wij in het bezit van een rekening, uitgeschreven
door Sr. Jean Verhaegh te Amsterdam, betreffende goede-
ren die verver Lambert van Geffen heeft gekocht.
Men ziet hier de verschillende ingrediënten die men in
die jaren in een ververij aantreft.

- 1 vaetje Smout van Glas
- 1 Bael Smack No. 33
- 1 Bael Crap No.1
- 1 Bael Gemeen No. 2
- 1 Bael Geelhout
- 1 Bael Roothout
- 1 Bael Blauwhout
- 1 Vatje poyer van Wijnsteen
- 1 Vatje Indigo Gartimalo
- 7 Balen Pastel
- 1 Vatje Rinsen Wijnsteen

De rekening is 15 februari 1653 uitgeschreven en
"comt samen te betalen f 1000,--

In een andere rekening komen de volgende bestellingen
voor:

- 1 Baeltien Billome
- 12 pond Gal (soms spreekt men van gallen)
- 20 pond indigo quartemalle (of Guartemala)
- 10 pond potassen

4 Aessen Lichterheijt
495 pond Spaense pastel
10 pond galnoten
15 pond Aenijs.

Verder gebruikt men ook nog aluyn en cooperroot

Tot de inventaris van de ververij behoren:

Blauwcuypen mette decksels
Verruw standen (stanten) = ton naar
boven nauw toelopens
Loye cuypken (loote cuypken) = van lood
Vijsels met stampers (ijseren mortieren
met stampers).
Schaelboom mette schaelen - Ijsere ba-
lensen
Draag-beurrien (burrien)
Twee paar haecken, twee paar stokken
(hantloopers)
Cordewagen - crodewagen - kreugen
(kreugel)
Leemen goten metten haspel (haak,
hengsel)
De put stander ende swingel
De put-emmer ende aecker (metalen
emmer)
De put-eemer ende spriet (stang of
staak)
Indigo-tobben
Een ijseren elle
Een ijseren treft, cuyptreften (drievoet)
Spaelplanken en boomen
Een kleine koperen ketel ofte vernees
(oven)
Groote koperen ketel (weegt 400 pond)
mette degel (pot)
stookschup - hantketels.

Aessen

Tijdens het compagnonschap van Van Weesp en Van Geffen duikt meerdere malen een zekere "Huibert" op. die verven afhaalt en soms ook namens zijn meesters betalingen verricht. Vermoedelijk hebben wij hier te doen met een knecht die in later jaren - als Van Weesp en Van Geffen reeds uit de tijd zijn - nog steeds in Goirle woont; hij wordt n.l. in 1665 genoemd onder de arbeiders als Huybert de Verver. (TR 380 lijst van 25 april 1665).

Nadat Lambert Aertssen van Geffen de ververij van Van Weesp heeft overgenomen, gaat hij samenwerken met Dionysius Maarten Mutsaerts een lakenkoper en verver uit Hilvarenbeek Dit zijn de twee ververs die Dr Beermann vermeldt. Zo u ziet duikt Van Geffen in Goirle op en wel "in d' Abkoven" waar hij zijn fortuin zoekt. zijn idealen in rook ziet opgaan en waar hij zijn laatste adem uitblaast. Al met al is de gehele geschiedenis van de Goirlese blauwverver een droef relaas van de mislukte zakenman.

Uit bewaarde correspondentie blijkt dat het tweemanschap Van Geffen - Mutsaerts niet goed van betalen is. Herhaaldelijk ontvangt Van Geffen "maanbrieven" om over de brug te komen. Jan Baptist Doncquers uit 's-Hertogenbosch schrijft 15 maart 1657:

"Goede vrient Lambert Aertssen,
Ick heb wel ontfangen de 29 gl en 4 st.
So u schrijft. dan sal hier wat manckeeren aende som
Mijn vrouw sal U reeck mede brengen op de palmmmerckt
Dan wil dit voorgaande afbetalen, enz "

De volgende brief luidt:

"Laus Deo den 20 Juny 1657 in 's-Hertogenbosch
Weet goede vrienden Denys Martens ende Lambert Artsen,
dat ick grotelijcx verwondert ben dat ghij geen goet
meer hebt gehaelt. ende mij oock geen gelt en hebt
gebroght gelijk ick U geschreven had, also ick dat

baeltien gemeen voor u had laten staen tot noch toe
Ick sal begin St Jans merckt daer comen. so wilt
niet laten ofte maekt mij gelt gereet alsoo mij van
U liedens noch comt 263 gl en 15½ st.

Gelieft het out te betalen ende sal u liedens al weer
borgen:

Hier mede godt bevolen

U E. dienaer
Jan Baptist Donquers

De volgende brief is geschreven door de vrouw van
Donquers Zij vermeldt dat ze een gedeelte heeft ont-
vangen, maar is ten zeerste verwonderd dat hij niet
meer gezonden heeft Kattig schrijft zij: " hier neffens
gaet een pistolet terug die niet goet en is So cont
mij ander seijnden met noch meer gelt Gij sult wel doen "
Lambert van Geffen doet wel zijn best om aan geld te
komen maar raakt steeds verder van huis Oordeel zelf

"Op den X January 1657 hebbe de gelijke Lakenvercopers
laten afhangen een rente ofte een somme van penninge
op conditie hyer naer volgende. dat de gene die deze
rente sal mijnen gehouden sal sijn daar goede suffu-
sante borge voor te stellen tot contentement van de
dekens;

ende de penninge soo hij die gemijnt sal hebben ge-
houden sal sijn die ten derde des gults alsoo
schijett 1658 wederom te restitueren in goeden gang-
baren gelde

Alsoo is op de voorhande conditie affgegeven een somme
van seventien gl 5 st welke penningen gemijnt door
Lambert van Geffen, veruwer, voor de somme van negen-
thien gl welke 19 gl den voornoemde Lambert beloft,
ten derde dage boven gemelt, wederom te restitueren,
die ditte benefens borge heeft ondertekent op den
11 January 1657

Lambert van Geffen
bij mij Laureijs Jan
Hoecken als borge "

Op 28 juli 1657 gaat de verver van Abkoven naar Johannes van Rotterdam. notaris te Tilburg. en laat zijn testament maken. Alle voorgaande testamente worden dood en teniet verklaard. Zijn drie kinderen Maria. Jan en Adriana benoemt hij tot universeel erfgenaam en zijn vrouw Cornelia Dircken zal het vruchtgebruik der nagelaten goederen bezitten.

De kinderen van zijn eerste vrouw Catelijn ??? sluit hij uit. daar deze reeds hun moeders part hebben ontvangen.

Als getuigen treden op Denis Merten Mutsaerts. zijn compagnon. en Jan Hendrick Otten. vorster.

Enige dagen later sterft Lambert van Geffen.

De achtergebleven weduwe. Cornelia. dochter van Dierck Petersen richt zich tot de schepenen der Heerlijkheid Tilburg en Goirle. en verklaart dat zij als voogdesse over haar drie onmondige kinderen het "Sterfhuis" niet kan aanvaarden daar er vele schulden zijn. Zij verzoekt uit het college van schepenen enkele mensen aan te wijzen om de nalatenschap te onderzoeken en haar daarvan "rechtveerdich ende deugdelijck bericht te doen, onder expresse protestatie van haer als eenegen erfgenaem te willen dragen emmers voor noch ter tijt"

Een inventaris van huis en ververij wordt nu opgemaakt; aan geld is er nog een halve souverain. een zilveren rijcxdaelder. een gouden trouwrinck. vijf schult boecken en een brantijser.

Het huis wordt met de dood van Lambert van Geffen ont-reind (Tilburg no 19 lias B fol 26)

De schuldeisers komen nu opdagen:

Nicolaes Verhaegh uit Amsterdam richt zich tot Dionysius Mutsaerts de compagnon.

"Daeneijs Maertens Mutsaerts. Salut.

den Uwen van eersten deses ontfangen. Sie (dat) Lambert Aertssen van Geffen doet is; de Heere hebbe sijn ziele. en de onse als wij naer koemen.

U sult gelieven mijne rest over te maken. Ten eersten.

(ick) hebbe nu lanck genocht gewacht (Ick) hebbe het oock noedich Laet ick geen oncosten ofte moyten daer om doen Ge sautse toch moeten betalen Ge secht van een quitancie te senden; ick wete niet wat ge daer van wilt seggen Mij komt noch metten intrest tot dato deses f 532-6--- dan sijn de 50 gl afgetrocken enz "

Jacob van Lier "In de flesch" schrijft een beminnelijke brief aan de secretaris van Tilburg:

"Loff Godt in s-Hertogenbosch 1657 den 16 Augusti
Mijn Heer Secretaris in Tilburch Voorsinnighe Heere ende goeden vrint Alsoo ick verstaen (heb dat) U de Meubelen. Schuldboeck ververij etc heeft geïnventariseerd neffens Heere Schepenen in Tilburch. voor Lammert Aertssen van Geffen Saliger. soo ist dat ick U met desen sende mijne rekening van tgeen mij van den selven is competerende uyijt mijnen Schulboeck getrocken en met de handt van dito overledene selfs in mijn boeck onderteekent Versoeckende deshalven U mij daerinne behulpsaem te wesen op dat ick neffens andere crediteuren tot betalinge desselfs can geraken alsoo het deuchdelijck en rechtveerdige schuldt is Resenterende tot allen tijden des noodigh zijnde met eede te verificeren Bidde met ten eersten een lettertien voor antwoord, hier mij op verlatende. bevele U naer gronthertige groetenisse inde bescherminge des Alderhoogsten

Uw dienaer ende vrint

Jacob van Lier inde flesch "

(Map varia-sortering Van Dijk)

Jacob van Lier voegt bij zijn schrijven een copie van het getekende stuk door Van Geffen De tekst luidt als volgt:

"Copia vuijt mijn schuldtboeck Jacob van Lier, Lammert Aertssen van Geffen verver tot Tilburch onder Gool heeft met mij gerekent 1656 den 26 April dat mij rest van hem van de vuytgeschrapte rekening staende fo. 46 van verven f 50 0 0 waer van hier een

aengespelt obligatiken

Lammert Aertssen van Geffen verver bovengeschreven heeft met mij gerekent 1657 den 19 Junij dat mij alnoch comt van hem van de vuytgeschrapte rekening staende aen dander sijde ende oock van verven den selven dach hem geleverd comt mij Alnoch betaling de bovengeschreven 50 gld . comt mij daerenboven segge noch van hem f 234-5-12 toirconde van waerachticheijt heeft hij dit met zijn eijgen handt onderteeckent: was onderteeckent Lambrecht van Geffen

Op de bovengeschreven 50 gld heb ick eens ontfangen f 2-3-0

(GAT map erfenisse Lambert van Geffen)

Na de inventarisering komt men tot een verkorte staat van schulden die drukken op de nalatenschap van wijlen Lambrecht Aertssen van Geffen Wij treffen hierop aan:

Den Heer Abraham lodewijcx van Weesp drossaert als restant van de afcoop der verwerije	f	252	10	-
Jacob van Lier ten Bosch van geleverde veruwen	"	234	5	12
Nicolaes Verhaegh	"	532	6	0
Jan Baptist Donquers	"	01	9	8
Henrick van Nunen als houder der Obligatie aen Leenaert van Dijck tot Dordrecht verleden Capitael	"	27	-	-
Jacob Everts van Vucht ten Bosch van verschoten	"	44	17	8
Dirck van Berckel tot Oosterwijk van indigo ende andere veruw	"	7	-	-
Peter Jan vande Nouwelijn tot Breda van gehaelde bieren	"	33	-	-
De wed Lambrecht van Erp tot Breda	"	6	10	0
Vincent Jans van Dun van kar vracht, coop van torff ende hoff huur	"	32	-	-
Jan Henrick Otten voor verdroncken gelasen ende gehaelt bier	"	1	17	12
Jan Claes van Wick van eenen hoet	"	0	10	0
Doctor Cools van visiten	"	6	-	-
Mr Guilliam vander Asdonck van geleverde medicamenten	"	-----		

Jan Sebastiaen Schollen van geleverd gelt f 20 0 0
Anneke Willem Jans ter saecke als voor " 2 0 0

Van Jacob van Lier uit 's-Hertogenbosch weten wij dat zijn vordering gedeeltelijk wordt voldaan. Hij wendt zich tot Denis Mertens laekencooper tot Hilvarenbeek "als geweeste compagnon van Lammert Aertssen van Geffen Saligher nopende de verwerij tot Gool". Hij ontvangt van Denis Mertens Mutsaerts f 117 2 14 dus de helft van zijn vordering

In het "Schuldtboeck van Lambert Aertssen van Geffen verwer tot Goirel met de Reckeninge vanden Solvente Boedel 1655" vinden wij deze aantekening van 11 augustus 1655:

"Ick Lambrecht Aertssen van Geffen met Deneys Marten Mutsers aengaende de verwerij daer wij ackoort aff gemaect hebben samen halff aen halff te doen Schaey ende profijdt ende schulden en weerschulden saemen te draghen ende de gereetschap cuypen en ketels ende voorts wat daer toe behoort in allens compt den voorschreven Mutsers halff toe. Sonder arch ofte list. (TR 784-1655)

Vermoedelijk zet Denis Mutsaers de verwerij voort, want volgens de Tilburgse akte R 376-1679-28v verkopen zijn dochters Digna, gehuwd met Matthijs Reijnier Lemnius, Pitronella, gehuwd met Cornelis Peeter Cauwenberghs en Adriaentien, meerderjarige dochter de verwerij op Abcoven aan Sr Bastiaen van Esch uit Rotterdam

Volgens een verklaring van enkele Goirlenaren in het jaar 1682 woont Jacobus van Esch (sic), geboortig van Rotterdam, 3 à 4 jaren tot Goirle, "sonder nochthans den presiesen tyt onthoudende, staende ter goeder naem ende faem soo lange den selve heeft gewoont binnen de voorn plaetse, ende soo verre ons kentenisse gedroegh sonder ietwes ter contrarie gehoort te hebben

Contribueerende mede in allen de voorvallende dorpslasten soo meede als personeele, ordinairisse als extra ordinairisse die hem eenighsints te lasten worde geleyt mits-

gaders dat hij Van Esch voornt mede binnen de voorsch-
dorpe gegoeijt ende geerfft is ende een coopman is in
wolle laeckenen ende de verwerije mede is frequenteeren-
de Actum den 20e Maert 1682"
(TR 6 lias 2)

Jacobus van Esch huwt met Adriaentien. de dochter van
Denis Maarten Mutsaers Uit dit huwelijk worden drie
kinderen geboren. nl Jannetien in 1682. Deonys in
1683 en Catarina in 1685.

Tot zover is de levensloop van deze Goirlese verver
te volgen; in 1685 is hij ook Schepen te Goirle (Archief
Kerkeraad Tilburg Gereformeerde Kerk no. 19)

In 1707 is men te Goirle bezig om Jacobus van Esch als
wethouder van Goirle te wippen en een ander in zijn plaats
als wethouder te benoemen "tot proffijt van de gemeente
Goirle" (GAT Visvliet 864)

Verder horen wij niets meer van blauwverven of blauw-
ververs te Goirle In 1745 richt de gemeente Goirle
een schrijven aan de Ed Mo de Heeren Raden van Staten
der Vereenigde Nederlanden Het dorpje is zodanig tot
armoede vervallen en door de belastingen "tot snickens
toe beswaard". dat men "beleefdelyk" verzoekt te mogen
afzien van een personele omslag

Zij schrijven dat dit verval mede is toe te schrijven
aan het wegvallen van een wolververij (GAT Visvliet
864)

geLicht uit oude archieven

SCHENKING VAN DE GROND VOOR DE TWEDE SCHUURKERK IN GOIRLE.

Onderstaande akte bevindt zicht in het gemeente-
archief te Tilburg (Oud Rechtelijk Archief R 441. fol 47)

--Compareerden voor Edela Jan Baptiste Brouwers in
huwelyck hebbende Cornelia Cornelis Verheijden.
gesont na den Lichame zijne redenen Memorie en
verstant wel magtig ende volkomentlyck gebrukende
soo als bij het passeeren deeses was blyckende. den
welken bij forme van gifte en donatie intervivos
(=bij leven) liberalijck heeft geschoncken ende dien-
tengevolge opgedragen ende overgegeven aan Lucas
Schoutens en Jan van Besouw kerkmeesteren van de
Roomsche kerke tot Goirle

Den 27e october 1759 is hiervan extract autenticq
uigtgemaekt ter requisitie van Jan Baptist Brouwers
in de acte gemelt

En sulcks ten behoefve van deselve kerke ende inge-
seetenen professie doende van de Roomsche Religie
binnen Goirle voornoemt. En sulcx met consent ende
vermogens het octrooij van haare Hoogmogende de
Heeren Staten Generaal der Vereenigde Nederlanden,
volgens Hoogst derselven Resolutie van dato 19e Decem-
ber 1759. Seeckere Erve groot circa een half Loopen-
saet of wel ter groote dat daar op. en op de Erve die
daar toe van zijn Hoog gebooren den Heere deeser Heer-
lijckheijt moet aangekogt worden, Een ~~kerkschuur~~
kan geplaatst worden. in haere forme en groote 00

als die bij voorsz Resolutie van haar Hoog Mogende is geaccordeert. En daer buijten naest de west en noort zijde te mogen beplanten met boomen tot schutting vande winden. ter distantie van ses voeten van den Euseldrup van de voorsz kerk, sullende aan de oostzijde open moeten blijven en van geene kanten met een hage mogen omplant worden, los en vrij, uijtgenomen 's-Lands en Dorps Lasten, wegen, stegen, schouwen, waterlaeten en alle andere nabuerlijcke regten, te onderhouden als van ouds

Ende sijn mede gecompareert voorn. Lucas Schoutens en Jan van Besouw dewelcke de voorsz. gifte ingemelde haare qualiteijt, alsoo dankelijck sijn accepteerrende, ende aannemende bij deesen.

Ende is de voorsz Erve bij ons ondergenoemde Schepenen ten opsigte van den veertigsten penning getauxeert op de somme van twintig guldens. Aldus gedaan ende gepasseert voor ende ten overstaan van Schepenen
Actum den twee en twintigsten januarij Seventien hondert negen en vijftig

Jan Baptist Brouwers
L. Schoutens
J. van Besouw
J. Verduijn
E. Roessing

(Vaststelling 40e penning
ƒ 3 0 0.)

De heer Albertus Baesten in qualiteijt als Rentmeester van sijn Hoog gebooren den Heere Gijsbertus Steenbergensis Grave van Hogendorp, vrijheer van Hofwegen Tilborg en Goirle etc.etc etc. cedit bij Erfmangeling aan Lucas Schoutens en Jan van Besouw, in qualiteijt als kerkmeesteren van de Roomsche kerke binnen Goirle voornoemt. En sulx ten behoeven van de selve kerke en Roomsche ingesetenen van Goirle

voornoemt met octroij van haar Hoog mogende de Heeren Staaten Generaal der Vereenigde Nederlanden ingevolge Hoogst derselver Resolutie van dato 19e december 1759 seeckere schuur en den gront daar die op staet en daarbij gehoorende, groot samen een half Loopensaet ofte daaronrent. om deselve Schuur af te breeken en daar op een nieuwe kerkschuur te bouwen volgens voorsz haar Hoog Mogende octroij, gestaan en gelegen onder Goirle, ter plaatse aan de kerk aldaer oost en noort Jan Baptist Brouwers, zuijt de Straet en west Arnoldus Moonen. los en vrij, uijtgenomen wegen etc ende heeft etc gelovende etc en allen verhalen commet etc pro ut in forma. Ende is de voorsz schuur en Erve ten opsigte van den veertigsten penning. bij ons ondergenoemde schepenen getaxeert op de somme van hondert twintig guldens Aldus gedaan ende gepasseert voor ende ten overstaan van etc
Actum den twee en twintigsten januarij Seventien hondert negen en vijftig

(Vaststelling 40e penning f 2,0,0)

Lucas Schoutens en Jan van Besouw in qualiteit als kerkmeesteren van de Roomsche kerk tot Goirle en geauthoriseert door de ingeseetenen proffessie doende van de Roomsche Religie binnen Goirle voornoemt. En vermogens het octroij van haar Hoog Mogende de Heeren Staten Generaal der Vereenigde Nederlanden volgens Hoogst derselver Resolutie van dato 19e december 1759 cedeert bij Erfmangeling aan de Heer Albertus Baesten in qualiteit als Rentmeester van zijn Hooggebooren den Heere Gijsbertus Steenbergensis Grave van Hogendorp. vrijheer van Hofwegen, Tilborg en Goirle etc etc etc te tegenwoordige Roomsche kerkschuur. met den gront van dien waar op deselve staet. die de transportanten aannemen te appropriieren tot eene ordentelijcke koorenschuur, en deselve decken met een Rieten dack, gestaan en

gelegen onder Goirle, ter plaatse genaamt aan de kerck. aldaer oost en zuijt den cooper in zijne qualiteijt, west eenen voetpat. en noord de straat, los en vrij uijtgenomen wegen etc ende hebben etc gelovende etc en allen verhalen commer etc pro ut in forma

Ende is de voorsz kerkschuur, ten opsigte van den veertigsten penning bij ons ondergenoemde Schepenen getaxeert op de somme van Taggentich guldens.

Aldus gedaan ende gepassert voor ende ten onverstaan van etc Actum den twee en twintigsten januarij 1700 negen en vijftig.

Noot redaktie:

Eerste schuurkerk van 1673 stond aan de Bergstraat, ter hoogte van de villa van Van Puijenbroek
Tweede schuurkerk die in 1760 in gebruik werd genomen, stond Schuin tegenover de eerste schuurkerk naast de latere pastorie van pastoor Minoretti

Abbichoven Bakartlant Coeweyde. . . _____

Reydt. . **TOPONIEMEN** . . Tyvert

_____ . . . 't Venne Wenninckvoirt Zoeyakkers

GOET VAN OEYEN

Dit perceel lag over de Leij. ten oosten van de vloed. Een aanduiding uit 1400 zegt: "De Weerd heeft uitwegh over het Goet van Oeyen". (Oisterwijk R143 fol 106v, 142l. Oisterwijk R144 fol .1, 1423; RAB B.P fol.40 1445/1446)

De naam kan op een of meerdere percelen duiden, maar wie is de eigenaar? Oeyen bestaat niet als voornaam, maar is wel de naam van een polder nabij Nijmegen en er zijn zowel in Limburg als Noord-Brabant plaatsen met die naam Misschien ene Heer van Oeyen, die hier ooit zijn goederen gehad heeft in het Leijdal?

Een Ooy is ook een weidegebied nabij een rivier In Goirle is dat ook niet onmogelijk, want het gebied ligt tussen de Oude en Nieuwe Leij Maar het voorzetsel "van" duidt daarentegen op een eigendom van iemand, waardoor de naam weer een eigennaam moet zijn.

GOOL - GOIRLE - GOERLE

De oudste schrijfwijze van Goirle is Goerl of Goerle. (Die gemeijn ackeren van Goerle. Oisterwijk R143 fol.8 1418) Het is een z.g "loo-naam" en moet ontstaan zijn uit "goor" (moeras) en uit "loo" (bos) De naam Goirle is de naam voor het dorp, als de vier heertgangen gezamenlijk als zodanig naar buiten gaan optreden en dit wordt verondersteld te zijn geweest in de 13e eeuw.

De naamgeving heeft waarschijnlijk te maken met "'t Loo" of ook wel "'t Loe" onder Abcoven. Dit was oorspronkelijk een jachtgebied van de Hertogen van Brabant. Mogelijk dat

dit "Loo" daardoor opviel voor de buitenwereld. Dit "Loo" was bovendien gelegen in het moerasgebied van de Leij en de Donk. Mogelijk ook weer, dat de buitenwereld daardoor, ter onderscheiding van andere gebieden, de naam "Goor" er aan toe gevoegd heeft. En zie daar ... de naam "Goirle" is geboren

Daarmee is niet gezegd dat Abcoven ook de oudste nederzetting van Goirle zou zijn geweest. Dat is hoogstwaarschijnlijk 't Hoogeind. ("eind" is de oudste benaming voor "plaetse").

Ook zijn er nog "van Gorle's bekend, zoals ene Gerhard van Gorle, (vermeld in de lijst van edellieden van Hertog Hendrik I van Brabant in 1214) maar in hoeverre die iets te maken hebben met Goirle is(nog)niet bekend.

GOOLE

Dit is een weiland bij de kerk. (GAT R471 fol 178v, 1719). "Weylant genaamd Goole en Kerck-wyde".

GOOLSE AERT

Een "aert" is hetzelfde als een "gemeynt". De kaart van Tongerloo van 1716 geeft deze benaming voor een heide op Nieuwkerk, die behoorde tot de Goirlese gemeynt (AAT kaart Tongerloo 1716).

GOOLSE BOSSEN

Dit zijn de "Boskens" op Conincxvoirt Oostelijk van de Tilburgseweg globaal tussen de TWEM en de Dr. Keyzerlaan (Kaart Verhees 1794).

GOOLSE BROECKEN

Deze noerasvelden lagen op Nieuwkerk en behoorden eveneens tot het bezit van Tongerloo (AAT kaart Tongerloo 1716).

GOOLSE (N) DAM

"Een Huysinghe genaamt Campen-Hoeve alhier onder Tilborg aldaer in de heyde aan den Goolschen Dam.

(GAT R443 fol. 120v, 1767). Dit was bij de scheiding tussen Tilburg en Goirle, aan de vroegere weg van de Bakertant naar de Trouwlaan. Later werd dit ook "Mutsaers op den Dam" genoemd. Tegenwoordig ligt dit punt juist over de A58 achter het Moller-instituut van de Katholieke Leergangen. Vanaf de Tilburgseweg loopt er nu, juist voorbij het viaduct "De Barriere" een weggetje "het Dampad" naar dit punt toe. De naam zal afkomstig zijn van een hoger gelegen pad, welke de Katsbogten overstak. Dit was van oudsher de weg naar het raadhuis in Tilburg. Immers Goirle behoorde bestuurlijk bij Tilburg en dus moest er in Tilburg getrouwd worden voor de Schepenen en of Predikant (tijdens de Reformatie was deze ook trouw-ambtenaar; in sommige plaatsen nu nog). Daarmee is ook de naamgeving van de Trouwlaan verklaard.

GOOLSE HOEFF

"De Goolsche Vloet, de Breedijken, de Goolsche Hoeff, zuid den Otter, west en noord de Ley" (GAT R1293 sept. 1802). Den Otter ligt ten zuiden van de Abcovenschedijk. Met west en noord de Ley wordt mogelijk bedoeld tussen de Nieuwe en de Oude Ley (?).

GOOLSE VLOET

"De Goolsche Vloet aan de Breedijken" (GAT R455 fol. 55 1780-1800). De vloed was indertijd het boezemgebied van de watermolen, welke links van de Watermolenstraat heeft gestaan, in de huidige tuin van Huize Anna.

De Vloed lag rechts over de brug aan de Watermolenstraat, en in deze brug zat eertijds een stuw om het water naar het molenrad te regelen. De vloed was in de winter een heerlijke ijsvlakte waar men van heinde en verre naar toe kwam.

GOOLSE WECH

Deze weg lag op Steenvoirt (Nieuwkerk) en een gedeelte daarvan bestaat nog steeds onder de naam Kapeldreef.

Deze loopt achter de St. Janskapel door, over het rustieke en geruineerd bruggetje van "cementen" boomstammetjes (AAT Kaart van Tongerlo 1716).

GROENE WEG

Een "Groene weg" is meestal een weg, die de verbinding vormt tussen twee boederijen. Het is altijd een weg, die gelegen is te midden van bebouwd land en in tegenstelling met andere buitenwegen waren die wegen begroeid en omzoomd met gras en ander groen. De oudste vermelding van de Groeneweg in Goirle is van 1592. In de 17e eeuw komt hij **voor** in een chijsboek van Thorn, maar dit chijsboek slaat terug op percelen in oudere chijsboeken en daardoor kan de naam best enkele eeuwen ouder zijn. (GAT R338 fol.3 1592, GAT Visvliet 869,1791).

GROOTEN ACKER

Tweemaal op Abcoven en tweemaal op de Bakertant komt deze naam voor, meestal wordt ook nog de naam van de eigenaar vermeld. De huidige "Grote Akkers" zal wel een moderne manier zijn om deze 4 percelen onder een noemer te brengen. (GAT Visvliet 869, 1791).

GROOTEN BEEMD

Ook deze was gelegen op Abcoven: "weyde en putten gelegen in d'Abcoven". (GAT R485, fol.139, 1784).

HAGELCRUYS

Een hagelkruis is in oorsprong een afweerteken uit de vóór-Christelijke tijd. Men plaatste het in een open veld voor bescherming van de oogst tegen hagel en andere rampzalige natuur-elementen. Er werden processies gehouden naar het hagelkruis en er werden offergaven gedeponeerd om de geesten mild te stemmen. De oudste hagelkruisen hebben op de top een haan. Deze is een afweerteken tegen bliksem en onweer. Wij zien hem dan ook steeds op de torenspitsen en op schoorsteenkapen van oude boederijen. Het hagelkruis is dus van oorsprong een heidense symboliek, maar het gebruik is later geker-

stend; we hebben daar nu voor in de plaats gekregen de "Kruisdagen" en de "Kruisprocessie" om een goede oogst af te smeken. Deze vinden plaats drie dagen voor Hemelvaart. De "Kruisprocessie" is echter ook al weer verleden tijd.

Het Hagelkruis in Goirle wordt het eerst vermeld in 1533 (GAT-OAA R280 fol. 36v) "aen 't Hagelcruys te Goirle". Tot aan de 19e eeuw komt het regelmatig terug in diverse acten, steeds genoemd als markering van verschillende percelen. In 1791 blijkt het er nog te staan, bij de opmeting der "teullanden" ligt het perceel "De Grootte Bocht", "ter plaetse het Kruids". De aanduiding waar het kruis eens gestaan moet hebben is niet altijd even duidelijk. Zeker is het dat het heeft gestaan aan de voormalige Kruisbaan (de tegenwoordige Van Malsenstraat op de uitmonding bij de Tilburgseweg). Maar volgens de aanduidingen kan het net zo goed ten oosten als ten westen van de Tilburgseweg hebben gestaan.

De tekst uit een akte van 1712 vermeldt: "een perceel ackerlant ter plaatse genaamd Het Hagelkruis aldaer, tussen erfenisse oost eene ackerwegt, suidt Hendrick Soffaerts, west Cornelis Couwenberg ende noort de Soey". Deze laatste akker zou noordelijk aan de van Grobbendonckstraat hebben gelegen, tegenwoordig ongeveer in de achtertuin van villa "Het Griendje". Deze laatste optie zou dus duiden op de oostelijke kant van de Tilburgseweg. (GAT R469 fol.26v 1712).

HAECKSKEN

Deze naam is niet meer exact thuis te brengen. Hij wordt slechts eenmaal vernoemd: "...in den Brem ten noorden van de waterloop het Haecksken aan de Baan". Het zou dus duiden op een waterloop aan de Oude Baan tussen Den Brem en de Katsbogten, of een stuk van deze waterloop zou zo genoemd moeten zijn! (GAT R365, fol.80, 1656).

HAECKSTUCK

Deze naam houdt waarschijnlijk verband met de bovengenoemde. Het zal een perceel geweest zijn welk aan de genoemde waterloop heeft gelegen, waarvan de plaatsbepaling dan ook niet precies bekend is. (GAT R617 bis fol 3v 1578).

HALF WAAIKE

Dit perceel ligt op het Ven, juist tegenover het vroegere "Pastorijke". Tegenwoordig langs het fietspad (het verlengde van de Nieuwe Rielseweg) tussen de Hoog-eindseweg en de Frankische Driehoek, ter hoogte van het Haneven. De naam spreekt voor zich.

HALVE MAAN

Dit is een ven op Nieuwkerk. Het is gelegen in het z.g. Tabsmoer, de voormalige Papenmoeren. De naam van het ven houdt verband met de vorm. Een oudere benaming is "het Swarthoolven" en in akten van de abdij van Tonger-loc noemt men het met de omliggende broeklanden "Het Moer" of "De Moeren". Het is een heel oud bezit van de abdij en maakte deel uit van de erfgronden, die Jan I, hertog van Brabant, aan de abdij overdeed. (GAT Kaart D.Zijnen 1760 en kaart Verhees 1794).

HANE-VEN

Dit ven ligt (nog niet!) op Goirles grondgebied, maar behoort tot het territorium van Hilvarenbeek. Het ligt aan de linkerzijde van de weg Breehees-Gorp.

HANNEKEN OOMS ACKERS

Deze percelen zouden hebben gelegen in de Hellen aan het Voorste Ven, nabij het Hoog-eind. De naam is duidelijk afkomstig van de eigenaar en omvat meerdere percelen. De naam gaat in de loop der tijden verloren omdat de familie uitsterft of de gronden al lange tijd in andermans bezit zijn gekomen (GAT R 360 fol 186v 1644)

HANNESSEN HOEK - HANSHOEK

De naam "Hanshoek" wordt in 1780 vermeld als: "perceel aan de Tyvoort" Nog niet zolang geleden was dit bekend onder "Hannessen hoek", en was gelegen tussen de "Hoge- en Lage vonder". achter café Herrezen Nederland Een jongere aanduiding is "Paoterkes Bos". (GAT R459 fol.68v, 1780-1800).

HAVERVELT

Dit perceel wordt genoemd als "weijde in den Brem. . ." Daarmee is ongeveer aangegeven waar deze akker was gelegen (omtrent de huidige Brem). (GAT R472 fol.253v, 1727).

Wordt vervolgd

Bron: Goirlese Toponiemen door A.Hoogendoorn en C.Robben

Joseph Wijdemans.

ADRIAAN VAN DER WILLIGEN DROSSAARD IN TILBURG EN
GOIRLE 1795 - 1802.

Adriaan van der Willigen werd op 12 mei 1766 te Rotterdam geboren. Zijn vader was Volkert van der Willigen, handelaar aldaar voornamelijk in thee. Zijn moeder, Wilhelmina van Heerenveen, geboren te Haarlem, overleed toen Adriaan slechts 6 maanden oud was. Hij werd ondergebracht bij de enige zuster van zijn moeder in Haarlem. Daar hij voornemens was het bedrijf van zijn vader voort te zetten, trok hij, na voltooiing van zijn studie te Haarlem, weer naar Rotterdam. Het saai boekhouden en het gekluisterd zitten aan de lessenaar, strookte niet met zijn levendig karakter, zodat hij het reeds na anderhalf jaar voor gezien hield. Ondertussen had hij vriendschap gesloten met enkele officieren van het regiment infanterie en hij besloot dienst te nemen bij de krijgsmacht. In 1785 kwam hij als kadet bij het regiment Douglas te Nijmegen en ontving twee jaar later zijn aanstelling als vaandrig. Doch ook dit beviel hem op de duur niet.

Het eentonige van de dienst, het afhankelijk zijn van anderen, streed met zijn zucht naar vrijheid. Bovendien veroorzaakten zijn omgang met de patriotten in 1789 hem moeilijkheden bij het regiment. Hij vroeg en kreeg in 1789 dan ook zijn ontslag. Daar hij als militair geruime tijd in 's-Hertogenbosch had gelegen, trok hem de Meyerij erg aan en zodoende vestigde hij zich in Oss, waar hij zich bezig hield met het nemen van proeven ten behoeve van de landbouw.

Reeds in 1792 verhuisde hij naar Tilburg. Vanaf hier zullen wij zijn aantekeningen volgen uit zijn dagboek. (Oude spelwijze is door mij gecorrigeerd A.H.)

"Na enige weken met genoegen te Haarlem doorgebracht te hebben. keerde ik over Rotterdam weer naar Tilburg

terug Te Rotterdam verbleef ik enkele dagen bij m'n vader Deze gaf mij enig gemaakt zilverwerk als "prillegift" (doopgeschenk), bestaande uit een paar zilveren sauskommen met schotels, een paar zilveren schenkbladen en mijn aandeel in de spaarpot.

Te Tilburg komende vond ik, dat mijn laatst gekocht paard een zeer fraai veulen had geworpen en het nieuwe plantsoen op de heide was zeer goed aan het groeien. Mijn piqueur Padberg huurde een kamer in hetzelfde huis waar ik gelogeed was voor een paar maanden en bracht een paar paarden mee. Wij hielden ons dan ook druk bezig met rijden te paard als met de sjees en bezochten de ganse streek. Ook ging ik te Megen met de zegen vissen en vingen eens op een voormiddag omtrent 300 pond vis Wij zochten voor ons - wij waren met 12 personen - baars, snoek en paling uit voor ons gebruik. Wij aten die te Megen op en vergaten niet om er een goed glas wijn bij te drinken. Wij hielden nog een goede zoot over om 's-avonds mee naar huis te nemen. Ook schonken wij een goede zoot aan de zusters Clarissen te Megen

In de maand februari 1792 las mijn oom in de krant, dat er een buitengoed bij Tilburg te koop was; het behoorde aan de heer N. Meynders te Rotterdam. Dit leek mij wel iets en m'n oom raadde me aan om er naar te informeren. Ik besloot naar Rotterdam te gaan om dit persoonlijk te bespreken. Deze vertelde mij er een hoop fraaie dingen van en de beschrijving in de krant was zo mooi, dat ik er zin in kreeg. Men vroeg f 15.000,-- dus was de prijs ook niet boven mijn bereik. Ik sprak er met mijn vader over en het besluit was dat ik het zou gaan zien. Ik zette mij dan in de Oosterhoutse schuit; vandaar nam ik een fourgon (overdekte huifkar met 2 paarden) en liet me te Tilburg brengen waar ik in 't begin van maart aankwam. Het had knap gevoren en sterk gesneeuwd, zodat het weer juist niet gunstig was om buitengoederen te zien. De rentmeester zelf was afwezig doch een van zijn vrienden

ging met mij mee. Het lag een goed half uur buiten het dorp en ik was er reeds bij toen ik vroeg of we er nog niet waren. Het was niets anders dan een geringe boerenwoning met enige landerijen, een slecht bos erbij gelegen en dat had men zo opgevijseld dat ik me verbeeldde een fraaie buitenplaats te zullen zien.

Ik hield er mij dan niet lang op met door de sneeuw te lopen en zou niet graag een vierde van de prijs die men vroeg geboden hebben. Was de prijs redelijk geweest, dan zou ik er wel zin in gehad hebben, omdat het niet ver van een uitgestrekte - en hier en daar vrij goede - heidebodem lag en ik misschien gelegenheid zou hebben gehad ter ontginning daarvan deze aan te kopen.

Ik bezocht de heer Heshusius, toen Stadhouder en Drossaart te Tilburg en Goirle. Aan hem en aan zijn broer die Med.Doctor was, verhaalde ik 's-avonds mijn wedervaren. Die heren spraken mij van een ander goed midden op de heide tussen Tilburg en Dongen gelegen, en enige jaren geleden nieuw aangelegd door de Heeren van Hogendorp en Rey, een Fransman die in Hollandse dienst was geweest. Aan deze laatste (Rey de la Carle) was het toegekomen en naar hem Reyshoef genoemd.

Dit goed was veel groter dan het andere, er stond een redelijk goed buitenhuis en enige boerenhuizen op, doch het was bijna geheel met mastbomen beplant, die er zelfs nog maar slecht opstonden, daarbij in het midden van de barre heide gelegen, zodat ik ook hier geen zin in had.

Met dat al beviel mij het dorp Tilburg en vooral haar environs (omstreken) die zeer aangenaam zijn, wonderwel. De mensen schenen mij ook vrolijk en een goed soort volk te zijn. Ik besloot dan hier een kamer te huren, waar ik zeer goede gelegenheid toe vond bij ene weduwe Maas, die met haar dochter en nog een andere kostganger - zijnde een oude fransman - woonde. Die vrouw was in haar jonge jaren keukenmeid geweest, zodat ik er tevens in de kost kon komen. Dr. Heshusius, die er zelf enige

jaren gewoond had, recommendeerde het huis zeer. Ik huurde drie kamers en de stal met de volle kost, behalve thee, koffie vuur en licht, voor mij en mijn knecht voor f 450,-- in het jaar, mits van wederzijde vrij om het met een maand te proberen.

Mijn voornemen was dan ook tegen mei aanstaande bezit van mijn nieuwe woning te kunnen nemen en weder naar Haarlem te vertrekken. Ik huurde dan een wagentje met de Joodse slager te Tilburg tot Gorcom. De dochter van mijn nieuwe huiswaardin, die alles behalve aanlokkelijk was, nam ik mede tot Amsterdam, alwaar zij haar familie wilde bezoeken.

Wij reden 's-nachts van Tilburg weg om 's-morgens bij de postwagen van Gorcom naar Utrecht te kunnen komen. Te Gorcom komende vernamen wij tot ons leedwezen, dat de postkoets niet reeds uit hoofde van de slechte weg en de schuit reeds vertrokken was. Er bleef dan geen ander middel over dan om te wandelen tot Vianen, dat een weg is van vijf uren. De enige zwaarigheid was onze bagage. De Jood had een zware reiszak en ik een valies. Weldra had mijn goede Israëliet twee mensen gevonden om die te dragen - ieder voor een gulden - en wij begaven ons alzo op weg en gingen door het zandpad. Ons Meyerijs juffertje vond er voor maar ook geen zwaarigheid in en het weer was goed. Nadat wij enige tijd voortgewandeld hadden, was ik zeer verwonderd, dat de man die mijn valies droeg - niettegenstaande ik het al verscheidene malen verzocht had om langzamer te gaan - echter gedurig zo hard hij maar kon vooruit liep, zonder mij een antwoord te geven. Ik vreesde dat hij het oogmerk had om er met mijn bagage van door te gaan. Ik was dus genoodzaakt mij uit mijn asem te lopen om hem te kunnen volgen. Dit duurde tot wij in het eerste dorp aankwamen; hier haalde ik hem in en hield hem staande, vragende wat reden hij had om tegen mijn wil zo hard te lopen, doch ik bekwam weer geen antwoord. Ik vernam nu van lieden uit het dorp dat de man doof-

stom was en niet wel bij het hoofd en doorgaans de gewoonte had om hard te lopen en dat hij buitentwijfel te Vianen op mij gewacht zou hebben. Nu was mijn toorn eensklaps gestild. Ik had medelijden met hem en gaf hem te drinken. Daar wachtte ik op mijn metgezellen, die ook niet wisten waar ik heen was gelopen. Wij hielden nu onze dwaas tussen ons in, zodat wij hem niet meer vóór Vianen kwijt hoopten te raken. Dicht bij Vianen raakten wij hem toch kwijt. Ik liet hem maar lopen en hij wachtte te Vianen zoals men ons gezegd had."

We laten dan Van der Willigen voor enige tijd in Haarlem en Amsterdam en nemen de draad weer op in Oss.

"In het laatst van april ging ik naar Oss, pakte daar mijn boeltje bij elkaar en nam van vrienden en de goede lieden - daar ik omstreeks 3 jaren mijn kamer had en die dit verhuizen weinig beviel - afscheid, zette mij te paard en reed, door mijn veulen gevolgd, naar Tilburg. Mijn meubelen en boeken had ik op een kar vooruitgezonden. Mijn nieuw aangelegde heide kreeg mijn vriend predikant Buschman.

Tilburg beviel me bijzonder wel. Alles was nu groen en had dus een vrolijker en aangener aanzien dan toen ik het verlaten had, doch ik was nauwelijks een paar dagen hier of men ontstal mij een hondje, waar ik zeer aan gehecht was omdat ik het reeds vijf jaren gehad had, dit deed mij veel moeite. Behalve de oude Fransman had men nog een kamer verhuurd aan de heer Benay, gepensioneerd kapitein van het regiment Zwitsers. Hij had een goed karakter en gezond verstand, zodat we intieme vrienden werden. Sedert ik buiten woonde had ik de gewoonte aangenomen om zeer vroeg en bijna met het opgaan van de zon op te staan. Mijn vriend Benay was ook daar liefhebber van en deze tijd was voor mij, hetzij wij wandelden hetzij studeerden, van zeer veel nut. Ik had mijn veulen

in de wei gedaan een half uur achter Waalwijk en dus ruim drie en een half uur van hier.

Eens en somtijds tweemaal in de week wandelde ik daar 's-morgens naar toe en was vóór een uur, wanneer we gingen eten, weer terug. Mijn oude paard leerde ik in de sjees lopen, maar dat ging niet zo gemakkelijk, daar hij het niet van jongsaf gedaan had. Daar ik, noch mijn knecht er goed mee om konden, besloot ik het bij de eerste goede gelegenheid te verkopen. De piqueur Padberg bood er mij hetzelfde voor als ik er voor gegeven had en wel f 160,--."

Van der Willigen krijgt dan familie op bezoek en hij is er trots op hen het schone dorp Tilburg te kunnen laten zien. Met zijn vriend Benay gaat hij dan een reis maken naar Belgisch Brabant en Luikerland. Nauwelijks terug in Tilburg wordt hij op het kasteel verzocht dat bewoond werd door de Graaf van Hogendorp, heer van Tilburg en Goirle, met zijn familie.

"Ik had met mijn vriend, toen wij in Tilburg kwamen wonen, een bezoek bij de Heer afgelegd en wij waren er reeds verscheidene malen ter maaltijd geweest. Korte tijd voor mijn vertrek, de 18e juli 1792, 's-avonds om half 8, had ik in de tuin van het kasteel een kleine luchtbal, die ik gemaakt had, opgelaten. Een van de dames die er bij waren, denkende dat deze luchtbal misschien niet ver van daar neer zou vallen en misschien door boeren gevonden zou worden, kwam op het idee om op een papiertje te schrijven, dat de vinder, hem op het kasteel terugbrengende, een zesdehalf (f 2,50) beloning zou krijgen. Dit briefje werd er aan gebonden en de luchtbal verdween al spoedig uit het zicht. Ik had er na die tijd niet meer aan gedacht, doch nu, op het kasteel komende, werd mij de luchtbal weer getoond. Deze was te Strokirche een dorpje bij Swerin in Mecklenburg, gevonden en was aldaar de 20e juni 's-middags na een tocht van 61 uren, neergekomen.

Het overige van de zomer en een gedeelte van de herfst bleef ik in Tilburg. Daar ik nu niet anders dan een jong paard in de weide had, liet ik mijn knecht, daar hij gelegenheid had om een goede dienst te krijgen, met de Bossche kermis vertrekken en nam een kanonnier, wiens ouders te Tilburg woonden, om mij te dienen en tevens - daar hij een liefhebber en kenner was van vinken - om mij met de aanstaande vinkentijd te helpen, want ik had fraaie en grote netten uit Haarlem laten komen om te vinken

Wij vingen er dan ook al een tamelijke menigte, doch hoezeer mij dit anders vermaakte, ik had een soort van afkeer van de wreedaardige behandeling, die men die ongelukkige diertjes doet ondergaan, inzonderheid door ze te binden en de muyk te zetten en aan het roertouw te binden.

Ik ging ook van tijd tot tijd op jacht, doch daar ik een slecht schutter was, bracht ik zelden wat thuis. Eens echter heb ik een vos geschoten.

Ik besloot om na vinkentijd weder naar Brussel te gaan. Ik verbleef te Brussel ruim zes weken en huurde een kamer in het hotel "d' Hollande".

Het Hof was reeds grotendeels vertrokken en het nog overgebleven gedeelte, benevens een menigte adellijken en groten verliet dagelijks de stad. Hier zag men veel beweging van militairen en alles kondigde de nabijheid van de Franse vrijheidszonen aan. Met welk een brandend verlangen zag ik hun komst tegemoet. (Hier komt de Patriot naar voren. In de komst van de Fransen zal hij veel heil voor het land, maar werd later bitter ontgoocheld als de Fransen teveel de baas gaan spelen).

Van dag tot dag scheen de oorlog de stad meer te naderen. Op een wandeling door het park hoorde ik enige Uklaanen van het Keizerlijke leger praten - zij wisten niet dat ik Duits verstond - dat hun moed en hoop op de overwinning zeer gering was.

Wordt vervolgd.
Ad Houtepen.

HET VERSCHIJNEN VAN DIT PERIODIEK WERD MEDE MOGELIJK
DOOR DE FINANCIËLE BIJDRAGE VAN:

Bakkerij A. van den Hout,
Tilburgseweg 98, 5051 AJ GOIRLE. tel. 34.17.68

Cafe-Restaurant "De Hovel",
Tilburgseweg 37, 5051 AA GOIRLE. tel. 34.54.74

Stichting "Goirles Belang",
Kloosterstraat 32, 5051 RD GOIRLE. tel. 34.34.86

Maas Herenkleding,
Korvelseweg 56, 5025 JJ TILBURG. tel. 42.42.83

Micro-Consult,
Tilburgseweg 104, 5051 AJ GOIRLE. tel. 34.16.81

Toon van Oosterhout kantoorinstallaties,
Dorpsstraat 2, 5051 CK GOIRLE. tel. 34.51.85

Rabobank Goirle,
Tilburgseweg 97, 5051 AB GOIRLE. tel. 34.28.31

Poelier J. van Roessel,
Dorpsstraat 63, 5051 CJ GOIRLE. tel. 34.14.84

Taxi Smolders B.V.,
Tilburgseweg 61, 5051 AB GOIRLE. tel. 34.14.32

Soeters, boekhandel en antiquariaat,
Kalverstraat 28, 5051 NK GOIRLE. tel. 34.32.45

HET VERSCHIJNEN VAN DIT PERIODIEK WERD MEDE MOGELIJK
DOOR DE FINANCIËLE BIJDRAGE VAN:

Gebr. Stokermans, slopersbedrijf, tel. 34.25.11 /
Tijvoortsebaan 7, 5051 HJ GOIRLE. / 34.28.41

J. Vekemans B.V. schildersbedrijf,
Ralph Bunchestraat 21, 5051 KW GOIRLE. tel. 34.13.74

Taxi P. Walsmits B.V.,
Hoogeindseweg 15, 5051 EA GOIRLE. tel. 34.13.40

Fa. C.C.J. Zandbergen & Znn. B.V., stucadoorsbedrijf,
Emmastraat 26, 5051 LN GOIRLE. tel. 34.25.76 / 34.19.82

* * * * *
* * * * *
* * *
* *
*

Dhr. A. Brock
Abcovenseweg 23
5051 PT GOIRLE